

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА НА ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ
АНДРОНОВА ІГОРЯ ВОЛОДИМИРОВИЧА
НА ТЕМУ «СУДОВІ РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ»,
ПОДАНОЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ЮРИДИЧНИХ НАУК
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 12.00.03 – ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС;
СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Актуальність теми дослідження обумовлена новітніми процесами реформування системи судоустрою та судочинства в Україні. У ході судової реформи вдосконалюється процедура розгляду і вирішення цивільних справ у контексті приведення її у відповідність до європейських стандартів, що спрямовано на те, щоб забезпечити реальну можливість гарантування здійснення ефективного судового захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Процес відправлення правосуддя у цивільних справах супроводжується ухваленням різних процесуальних актів – судових рішень, якими оформлюються як проміжні так і кінцеві результати розгляду та вирішення цивільної справи.

Комплексне оновлення цивільного процесуального законодавства України вплинуло, зокрема, на правове регулювання процедури ухвалення та проголошення судових рішень, порядок оскарження та набрання ними законної сили, процесуальну форму та зміст судових рішень в цивільному процесі. Це зумовлює необхідність концептуального наукового осмислення розвитку інституту судових рішень у цивільному процесі України у контексті новітніх тенденцій. З огляду на це є підстави стверджувати, що обрана дисертантом тема дослідження, присвячена вирішенню актуальної наукової задачі, вироблення підходів до розв'язання якої слугуватиме підґрунтям для розвитку юридичної практики.

Дослідження виконано у рамках науково-дослідних робіт Національного університету «Одеська юридична академія»: «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку Української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842) відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»: «Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні» на 2011-2015 роки, «Реформа цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні» на 2016-2020 роки.

Оцінка змісту, структури, обсягу дисертації, її повноти та завершеності

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, що включають вісімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, перелік яких налічує 483 найменування.

Структура дисертаційної роботи відповідає загальній концепції дослідження відповідно до окреслених завдань, що отримало втілення в логічно вибудованій композиції викладу матеріалу та формує враження про комплексність, повноту та завершеність дослідження.

Перший розділ дисертації «Концептуальний підхід до судового рішення як акту правосуддя у цивільному процесі» складається з п'яти підрозділів і присвячений дослідженню становлення та розвитку вчення про судові рішення в цивільному процесі, розкриттю його методологічної основи, а також характеристиці судового рішення як узагальнюючого поняття для всіх судових актів у цивільному процесі, його сутності, системи вимог, які до нього пред'являються, та юридичної природи законної сили (с. 21-117 дис., с. 12-16 автореф.). Окреслені питання дисертант розглядає в контексті позицій пропонованого ним концептуально підходу щодо сутнісної оцінки судового рішення у цивільному процесі як акту правосуддя, що заслуговує на увагу. Досить цікавим та новим для науки цивільного процесуального права є погляд автора на співвідношення категорій «правосуддя у цивільних справах» та «цивільне судочинство». Дисертант відзначив, що категорія «цивільне судочинство» найбільш тісно пов'язана з самим процесом розгляду та вирішення цивільних справ (процесуальною діяльністю), а «правосуддя» – з його результатом. Цей результат характеризується якісним станом вирішення матеріально-правового спору, віднесеного до компетенції суду, за якого суд, керуючись верховенством права, своїм владним велінням вносить правову визначеність у відносини сторін спору, здійснюючи захист порушеного, невизнаного або оспорюваного права, чи охоронюваного законом інтересу особи, яка звернулася за таким захистом. Вказаний підхід логічно призвів до висновку, що лише ті судові рішення, що приймаються судом в цивільному судочинстві, які втілюють у собі вирішення судом юридичного спору, або іншого питання по суті, що віднесено до цивільної юрисдикції суду, можуть вважатися актами правосуддя у цивільних справах(с.51-52 дис.).

Другий розділ «Рішення суду у цивільній справі» складається з чотирьох підрозділів та присвячений дослідженню сутності та класифікації рішень суду першої інстанції в цивільному процесі, вимог, що пред'являються до рішення суду як процесуального документа, а також властивостей рішення суду, що набрало законної сили (с. 120-231 дис., с.16-20 автореф.).

Аналізуючи законодавчі зміни в частині правового регулювання порядку ухвалення рішення суду, його форми та змісту, автор слушно відмітив, що законодавець, залишивши незмінною структуру такого процесуального документа як рішення суду (його поділ на вступну, описову, мотивувальну та резолютивну частини) дещо розширив перелік інформації, що повинна

міститися в цих частинах. З однієї сторони, це надає можливість особам, що знайомляться з текстом рішення, отримати більше інформації про хід справи, а сторонам судового процесу переконатися в тому, що їх доводи прийняті судом до уваги. З іншої сторони, більша деталізація та розлогість тексту рішення суттєво збільшить його обсяг, що додасть зайвої роботи суддям та ускладнить читачу сприйняття інформації, що міститься у рішенні, оскільки йому доведеться відділяти головне від другорядного (с. 153-155 дис.).

Дисертант аргументовано доводить, що не лише рішення суду в позовному провадженні, а й рішення в окремому провадженні можуть бути класифіковані за характером матеріально-правового впливу рішення суду в механізмі правового регулювання та поділятися на конститутивні та декларативні. Враховуючи специфіку справ окремого провадження, автор зазначає, що конститутивні рішення ухвалюються судами у справах окремого провадження про зміну правового статусу особи або правового режиму майна, а декларативні – у справах про встановлення юридичних фактів та захист деяких неоспорюваних прав (с. 176-179 дис.).

У дисертації правильно наголошується на тому, що рішення суду не набирає законної сили негайно після ухвалення для забезпечення сторонам можливості його апеляційного оскарження. В основу даного правила покладено визнання можливості суддівської помилки. З іншої сторони, після перевірки рішення суду апеляційним судом та набрання ним законної сили оскарження такого рішення можливе лише у виняткових випадках для забезпечення стабільності правовідносин, що були предметом судового рішення, яке набрало законної сили, та вільного володіння правами, що були захищені таким рішенням (с.209-215 дис.).

Третій розділ «Судові ухвали в цивільному процесі» складається з трьох підрозділів, у яких охарактеризовано судову ухвалу як вид судового рішення, визначено поняття та види судових ухвал, зміст ухвали як процесуального документа, а також проаналізовано концепцію законної сили судової ухвали (с. 234-260 дис., с.20-22 автореф.).

Обґрунтовується авторський підхід до визначення ухвали як судового акта, яким оформлюються процесуальні дії суду, що супроводжують діяльність зі здійснення правосуддя у цивільній справі, безпосередньо не пов'язані із застосуванням норм матеріального права та вирішенням по суті матеріально-правового спору (с. 237-239 дис.). Аргументуються позиція щодо окреслення коло питань, які повинні вирішуватися судом шляхом постановлення ухвали (с.237-238 дис.). Аналізуються категорії цивільних справ, які вирішуються не рішенням, а ухвалою суду: справи про оскарження рішень третейських судів; справи за скаргами на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення; справи про визнання та виконання рішень іноземних судів тощо (с. 235-237 дис.).

Четвертий розділ «Судовий наказ як особлива форма судового рішення» складається з трьох підрозділів, у яких визначено юридичну природу судового наказу як особливої форми судового рішення, досліджено зміст судового наказу та особливості набрання судовим наказом законної сили (с.262-299 дис., с. 23-25 автореф.). Аналізуючи зміни, що відбулися останнім часом у правовому регулюванні наказного провадження, дисертант об'єктивно оцінює значення повернення наказному провадженню статусу альтернативного позовному (с. 264-265 дис.). Аргументується позиція про те, що надання заінтересованим особам права обирати між наказним провадженням і спрощеним позовним провадженням є кроком до поліпшення доступу кожного до правосуддя, розширення можливостей вибору тієї процесуальної форми захисту свого права, яку особа вважає найбільш зручною та ефективною (с.265-266 дис.).

П'ятий розділ «Постанови судів апеляційної та касаційної інстанцій» складається з трьох підрозділів, присвячених аналізу поняття та сутності постанов судів апеляційної та касаційної інстанцій, змісту даних процесуальних актів та особливостей обов'язковості постанов Верховного Суду (с. 306-367 дис., с. 25-28 автореф.).

Характеризуючи сутність судових постанов як актів правосуддя у цивільному процесі, дисертант акцентує увагу на тому, що ухвалюючи постанову, суд апеляційної та касаційної інстанції дає відповідь на апеляційну (касаційну) скаргу особи, яка звернулася до нього з вимогою про перевірку судового рішення. Водночас така перевірка призводить також і до відповіді на позовну вимогу (вимогу в порядку окремого провадження), вирішену судом першої інстанції, оскільки, виправляючи помилку нижчестоящего суду, суд апеляційної (касаційної) інстанції повинен вказати, як саме повинен бути вирішений юридичний спір (с. 319-320 дис.). Обстоюється позиція, що суди апеляційної та касаційної інстанції не можуть обмежитись лише перевіркою судового рішення, не втрутившись в основне питання стосовно вирішення матеріально-правових вимог, оскільки ці питання тісно пов'язані. Тому предмет судового розгляду в судах апеляційної та касаційної інстанції складається з двох частин: 1) законність та обґрунтованість (або лише законність) судового рішення; 2) спірні матеріальні правовідносини сторін (у справах позовного провадження) чи юридична вимога, не пов'язана з вирішенням спору про право, поставлена перед судом в порядку окремого провадження. Вказане відображається на змісті судової постанови. (с.314-316 дис.).

Усі розділи роботи містять низку науково обґрунтованих положень, що покладені в основу узагальнених результатів роботи (висновків) та положень наукової новизни, що винесені на захист.

Застосування у ході дослідження різних наукових методів, зокрема, таких як історико-правовий, формально-догматичний, системного аналізу, порівняльно-правовий, теоретичного моделювання, узагальнення дозволило дисертанту сформулювати кінцеві висновки, що характеризуються логічністю викладу, високим рівнем теоретичного узагальнення, містять наукову новизну, є

ґрунтовними як з позицій теорії права і цивільного процесу, а також характеризуються практичним значенням.

Дисертантом вдало і відповідно до обраної теми сформульовано мету та завдання дисертації, правильно визначено предмет та окреслено об'єкт дослідження, що в інтегральному поєднанні з логічною структурою дослідження забезпечують його концептуальну єдність та завершеність.

Виклад матеріалу роботи відповідає науковому стилю – науково-теоретичні судження й аргументи автора ґрунтуються на узагальненому аналізі різних наукових позицій, підходів, висловлених вченими, підкріплюються фаховим аналізом нормативного матеріалу, судової практики, що формує враження глибинного, переконливого і логічно вибудованого дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Переважає більшість наукових висновків, положень і рекомендацій дисертаційного дослідження І.В. Андронova є достатньо аргументованими, їх достовірність зумовлена тим, що дослідження ґрунтується на широкій джерельній науковій та законодавчій базі, аналізі матеріалів судової практики, зокрема практики Європейського суду з прав людини, з використанням сучасної методології пізнання, застосуванням у вдалому поєднанні загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, врахуванням новітніх тенденцій розвитку національного законодавства, у тому числі в контексті сучасних інтеграційних процесів та зобов'язань України, взятих у рамках міжнародних угод.

Обґрунтованість наукових положень і висновків, викладених у дисертації, підтверджується логікою постановки завдань, комплексністю окреслення проблемних питань, загальною концепцією розкриття теми та вдалою композиційністю викладу матеріалу дослідження. При цьому сформульовані теоретичні положення оцінюються автором з позицій їх практичного застосування у судовій практиці, у тому числі у порівняльному аспекті з існуючими юридичними конструкціями, зокрема в контексті зразків судових рішень Європейського суду з прав людини тощо.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Результатом дисертаційної роботи є значна кількість наукових висновків, положень та рекомендацій, що характеризуються науковою новизною.

При цьому ряд нових наукових результатів, що є значущими у сукупності, в контексті їх концептуального узагальнення формують уявлення про новітні тенденції розвитку вчення про судові рішення у цивільному процесі України, що свідчить про окреслення відповідного формату розв'язання актуальної для цивільного процесуального права проблеми.

До значимих результатів роботи слід віднести такі.

Концептуальний підхід до визначення сутності судових рішень у цивільному процесі в контексті їх ролі у реалізації основної функції органів судової влади – відправлення правосуддя. Запропоновано розглядати

правосуддя у цивільних справах як нерозривну єдність правозастосовної діяльності судів та результату судового правозастосування в процесі вирішення цивільних справ, який полягає у здійсненні захисту порушеного суб'єктивного матеріального права чи охоронюваного законом інтересу конкретної особи внаслідок владного вирішення судом юридичного спору на основі верховенства права. Саме результат судового правозастосування є визначальним у сутнісній характеристиці правосуддя. Тому лише ті судові рішення є актами правосуддя, які втілюють цей позитивний результат вирішення юридичного спору, що проявляється в індивідуально-правовому регулюючому впливі на суспільні відносини, що були предметом судового розгляду (с. 11 дис., с. 5-6 автореф.)

Елементами новизни характеризуються положення щодо обґрунтування та характеристики безпосереднього зв'язку між сутністю судового рішення як акту правосуддя та його законною силою, що є зовнішнім вираженням, проявом судової влади держави через акт правосуддя (судове рішення) у цивільній справі (с.11 дис., с.6 автореф.).

Узагальнення та класифікація вимог, що пред'являються до судових рішень, які дисертант поділяє на дві основні групи: вимоги до судового рішення як до правозастосовного акту та вимоги до судового рішення як процесуального документа, з подальшою їх класифікацією (с.361-362 дис., 29-30 автореф.).

Надання правової кваліфікації категорії “законна сила судового рішення”, що визначена сутнісною ознакою судового рішення як акту правосуддя та визначає місце судового рішення в механізмі правового регулювання суспільних відносин. Законна сила судового рішення в цивільному процесі – це зовнішнє вираження, прояв судової влади держави через акт правосуддя (судове рішення) у цивільній справі. Законна сила судового рішення надає результату вирішення спору судом, здійсненню судового захисту права владного імперативного характеру, а спірним правовідносинам, що були предметом судового розгляду, – остаточної юридичної визначеності (с. 30-31 автореф.).

Обґрунтування властивості неспростовності рішення суду, що набрало законної сили, що знаходиться на межі двох важливих засад судочинства – стабільності рішення суду (в міжнародній та європейській судовій практиці позначається як *res judicata*), що є складовою принципу правової визначеності, та права на оскарження судового рішення, що є складовою права на справедливий судовий розгляд (с. 211-212 дис.).

Наукова новизна властива для положень, що стосуються авторської інтерпретації дискреції суду в контексті аналізу категорії судового розсуду як важливого елементу ухвалення судового рішення (с.11-12 дис., с.6-7 автореф.), запровадження вимоги оперативності як складової забезпечення права на судовий захист (с. 13-14 дис., с.7 автореф.).

На підтримку заслуговують положення наукової новизни щодо запропонованої автором системи критеріїв, за якими необхідно визначати, які судові ухвали повинні оформлюватись у вигляді окремого процесуального документа, а які – заноситись до протоколу судового засідання (с. 14-15 дис., с. 7-8 автореф.).

Науково значимими є висновки, що стосуються правової кваліфікації та визначення особливостей судового наказу, зокрема в частині визначення та характеристики таких властивостей як : суб'єктивні, об'єктивні, темпоральні та територіальні межі дії статичних та динамічних властивостей судового наказу, що набрав законної сили (с. 14-15 дис., с. 8 автореф.).

Новизною характеризується наукове положення про заперечення необхідності виділення безумовності як окремої самостійної вимоги, що пред'являється до рішення суду, оскільки безумовність – це один із проявів категоричності, а тому ухвалення умовних рішень є порушенням вимоги категоричності рішення суду. У зв'язку з цим в якості ознак такої вимоги до рішення суду як категоричність запропоновано виділяти безальтернативність та безумовність висновків суду, що містяться у резолютивній частині судового рішення (с. 16-17 дис., с.9-10 автореф.).

Слушними та науково обґрунтованими є ряд пропозицій щодо вдосконалення регламентації відповідних правовідносин, зокрема пропоновані дисертантом зміни до актів чинного законодавства (с. 368-369 дис., с 34-35 автореф.).

Зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи у цілому актуальність проведеного дослідження, достатній рівень наукової новизни, обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної роботи, відповідний теоретичний рівень розробки теми і практико-прикладне значення отриманих висновків, водночас слід звернути увагу на деякі дискусійні положення роботи.

1. Дещо звужено у роботі визначено об'єкт дослідження – як цивільні процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку з ухваленням та проголошенням судових рішень у цивільному процесі України, а також набранням ними законної сили (с. 4 автореф.). Водночас, у роботі дисертантом використаний порівняльно-правовий метод для аналізу положень чинного цивільного процесуального законодавства України щодо судових рішень на предмет його відповідності європейським стандартам захисту прав людини, практики використання в цивільному судочинстві окремих зарубіжних країн різних видів судових рішень (підрозділи 1.5, 2.2, 2.3, 4.1) (с.5 автореф.). Об'єктом дослідження є, крім актів національного законодавства, також акти цивільного процесуального законодавства окремих зарубіжних держав, рішення Європейського суду з прав людини, а серед теоретичних джерел - наукові праці зарубіжних учених-процесуалістів.

2. Спірним є також твердження: “Доведено, що законна сила судового рішення походить від судової влади, джерелом якої є український народ, а не від сили закону, застосованого судом при вирішенні справи” (с. 6 автореф.) з таких позицій. Відповідно до Основного Закону конституційна модель організації влади в Україні ґрунтується на принципі єдності та поділу державної влади, єдиним джерелом якої є Український народ. Єдність державної влади, що поділяється на гілки влади — законодавчу, виконавчу та судову, забезпечується, як відомо, системою механізмів стримувань і противаг. Суд проголошує

рішення від імені держави. Отже, виконуючи функцію правосуддя, що віднесена до судової гілки влади, суд водночас забезпечує правопорядок, що установлений законом, тобто органом законодавчої гілки влади. У такому механізмі взаємодії досягається єдність державної влади.

3. Дещо спірним, на наш погляд, є висновок щодо необхідності відокремлення судових ухвал від актів правосуддя, оскільки вони не втілюють результату вирішення судом матеріально-правового спору та захисту суб'єктивного матеріального права; що судовими ухвалами не вирішуються питання матеріально-правового характеру, а, отже, вони не є елементом механізму правового регулювання суспільних відносин (окрім відносин у сфері судочинства) та не повинні наділятися законною силою (с. 6 автореф.). Сумнівність такого твердження вбачається, зокрема, у контексті судових ухвал про визнання та виконання рішення іноземного суду (частина 6 стаття 467 ЦПК). Адже є підстави вважати, що такі судові ухвали стосуються питань матеріального права, а саме: є актами владного волевиявлення щодо визнання та поширення дії іноземного судового рішення на своїй території; містять правову кваліфікацію такого рішення, зокрема з точки зору відповідності публічному порядку; об'єктивують правові наслідки за рішенням іноземного суду, оскільки є правовою підставою для його примусового виконання. Зрештою, визнання іноземного судового рішення є необхідною передумовою його примусового виконання, що можливе лише внаслідок владного волевиявлення - ухвалення відповідного рішення компетентним судом держави, де запитується таке виконання. З огляду на це, відокремлення таких судових ухвал від актів правосуддя, а також твердження про те, що вони не є елементом механізму правового регулювання суспільних відносин (окрім сфери судочинства) та не повинні наділятися законною силою, сприймається суперечливо.

4. Не достатньо уваги приділено у роботі досить цікавим, на наш погляд, питанням, що стосуються правової кваліфікації, визначення особливостей та принципів диференціації судових ухвал згідно з ЦПК України за критеріями щодо можливості їх оскарження, а також щодо форми оскарження, адже ЦПК України розмежовує хвали, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду, та ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду (стаття 353). При цьому слід зазначити, що дисертант досліджує структуру, зміст таких ухвал, обґрунтовує класифікацію критеріїв, за якими необхідно визначати, які судові ухвали повинні оформлюватись у вигляді окремого процесуального документа (с. 7 автореф.) та вносить слушні пропозиції щодо покращення викладу певних формулювань (стор. 250-252 дис.).

6. Важко погодитися із позицією дисертанта стосовно того, що “за юридичним змістом судові рішення може бути охарактеризовано шляхом аналізу змісту категорії «правосуддя» як специфічної функції держави, що визначає характер діяльності суду, в процесі якої відбувається ухвалення судових рішень.” Беручи до уваги конституційну модель організації влади, за якою державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу,

виконавчу та судову (стаття 6 Конституції України), функцію правосуддя слід розглядати як одну з основних державних функцій.

7. Спірним є положення про те, що “якщо рішення ухвалене всупереч правовим нормам, воно хоча за формою і є процесуальним документом, однак не може вважатися актом правосуддя, оскільки не виконує свого призначення та не спрямоване на виконання завдання цивільного судочинства” (с. 14 автореф). У даному разі, на наш погляд, слід виходити насамперед з принципу обов'язковості судового рішення та його авторитетності як акту влади, що спрямовано на забезпечення відповідного правопорядку в державі. При цьому рішення суду, що набуло законної сили, зберігає її доти, поки воно не буде визнане Конституційним Судом України неконституційним або компетентним судовим органом незаконним.

8. Важко погодитися із формулюванням: “Під законністю судового рішення необхідно розуміти таке техніко-юридичне правило (стандарт), що ґрунтується на принципах верховенства права” (с. 30 автореф). Оскільки верховенство права загальноновизнано розуміють як пріоритет прав людини, що є категорією невичерпною, яка ґрунтується на доктрині природних (фундаментальних) прав, на наш погляд, є сумнівно співставляти її з рамковою конструкцією техніко-юридичне правило.

Тим не менше, зазначені критичні зауваження та побажання носять дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження, наукової новизни і обґрунтованості переважної більшості його положень і висновків.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображені у 43 публікаціях, у тому числі одноособовій монографії, 18 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 4 наукових статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях з юридичного напрямку, тезах 20 доповідей та наукових повідомлень на різних наукових заходах. Сформульовані у дисертації положення, висновки і пропозиції з достатньою повнотою викладені у вказаних наукових публікаціях. Повнота викладу основних результатів дисертації відповідає встановленим для такого виду робіт вимогам. Кількість та обсяг наукових публікацій за темою дисертаційного дослідження є відповідною для належної апробації отриманих результатів.

Оцінка відповідності змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційної роботи та відповідає нормативним вимогам щодо написання та опублікування такого виду робіт. Наукові результати, висновки та пропозиції, наведені в авторефераті, повністю розкриті та обґрунтовані в дисертації. Крім цього, змістові автореферату притаманна методична і концептуальна цілісність, гармонійність наукового викладу відповідно до обраної в роботі концепції розкриття теми.

Висновок щодо відповідності дисертації паспорту спеціальності і встановленим вимогам

Дисертаційна робота І.В. Андронova за проблематикою, предметною спрямованістю та змістом повністю відповідає спеціальності 12.00.03. – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Загальний висновок

Дисертаційна робота І.В. Андронova є ґрунтовним науковим дослідженням, що свідчить про вирішення важливої проблеми в науці цивільного процесуального права щодо вчення інституту судових рішень у цивільному процесі України в контексті новітніх тенденцій його розвитку.

Таким чином, дисертація І.В. Андронova «Судові рішення в цивільному процесі України» відповідає вимогам, встановленим у Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, які ставляться до написання докторських дисертацій, а її автор – **Андронов Ігор Володимирович** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент –

**Завідувач відділу проблем розвитку
національного законодавства
Інституту законодавства
Верховної Ради України,
доктор юридичних наук, професор**

О. М. КЛИМЕНКО

